

Секція 2.

СУЧАСНІ КОНЦЕПЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 331.108

А.П. Гречан, д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки, обліку і аудиту;

О.В. Бондаренко, аспірант кафедри економіки, обліку і аудиту Київського національного університету технологій і дизайну.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Представлено аналіз економічної сутності поняття "потенціал підприємства", обґрунтовано його складові та досліджено особливості нормування на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: *потенціал, складові потенціалу, оптимальна структура ресурсів, компетенції.*

В сучасних умовах успішне довгострокове функціонування вітчизняних підприємств визначається досконалістю вивчення механізмів оцінки можливостей суб'єктів господарювання та здобутим практичним досвідом управління. Це вимагає розробки та впровадження таких методів управління, які зумовлять оптимальне формування та ефективне використання потенціалу підприємства.

Важливий внесок у розвиток даного напрямку внесли такі вітчизняні науковці як Краснокутська Н. С., Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І., Должанський І.З.. Однак удосконалення механізмів управління потенціалом підприємств вимагає подальшого дослідження теоретичних підходів до його формування та реалізації, що є основою для розробки дієвих практичних рекомендацій.

У зв'язку з цим, метою статті є визначення, на основі аналізу, економічної сутності потенціалу підприємств в сучасних умовах, виокремлення існуючих складових та обґрунтування підходів до його формування на вітчизняних підприємствах.

В сучасних умовах однією з першочергових завдань менеджерів всіх рівнів управління є з'ясування реальних для конкретного підприємства цілей та оцінка поточних і перспективних можливостей їх досягнення. Останніми роками в економічній літературі з поняттям "можливості підприємства" пов'язаний такий відносно новий термін як "потенціал", що походить від латинського слова "potentia" та означає приховані можливості. Однак не існує єдиної точки зору щодо визначення його сутності, складових, методів впливу на ефективність формування та використання.

У таблиці 1 наведено визначення поняття "потенціал", що зустрічаються у працях сучасних дослідників, та представлено їх аналіз.

Практично всі визначення базуються на необхідності поєднання ресурсів підприємства, з одного боку, та досягнення за рахунок них поставлених цілей, з іншої. Разом з цим, ефективне формування потенціалу підприємства залежить від вміння створити оптимальну їх структуру, спроможності оцінити її можливості, здатності використати набуті підприємством компетенції та врахувати існуючі обмеження. З огляду на це, доцільно запропонувати таке визначення: потенціал підприємства – це можливості системи оптимально поєднаних ресурсів і компетенцій підприємства щодо виробництва продукції, здійснення робіт, надання послуг, направлених на забезпечення його сталого функціонування та розвитку з урахуванням наявних обмежень.

Разом з економічною сутністю, ефективне формування потенціалу підприємства залежить від врахування його видів. В наукових працях потенціал класифікують за різними ознаками [5, 11], Потенціал підприємства визначається в залежності від рівня агрегованості оцінки. Однак теоретиками і практиками ще не визначено чітку структуру потенціалу підприємства. Оптимальна структура потенціалу має містити невелику кількість компонентів, але вони повинні в повному обсязі виконувати задані функції. Існує два підходи до його структуризації: функціональний та блочно-модульний. Федонін О. С., Репіна І. М., Олексюк О. І. обґрунтовують його функціональну структуру [11]. В її межах виокремлюються об'єктні та суб'єктні складові (рис. 1). Блочно-модульна структуризація потенціалу підприємства заснована на взаємодії трьох складових (рис. 2), що дозволяють охарактеризувати внутрішній стан підприємства та досягти на основі їх взаємодії поставлених цілей. В межах даної моделі важливим є виділення в блоці ресурсів ділової репутації та позитивного іміджу підприємства, оскільки в сучасних умовах конкурентне становище за незмінності виробничих, організаційних, фінансових умов визначається зазначеними категоріями.

Що стосується блоку систем управління, то обов'язковим є здійснення у всіх напрямках моніторингу, що забезпечить відслідковування дієвості застосовуваних в ньому методів. Блок діяльності персоналу поряд з аналітичною, виробничою, комунікаційною діяльністю персоналу має включати і соціальну, що забезпечить створення сприятливого робочого клімату всередині підприємства.

Зміст поняття "потенціал" у дослідженнях різних економістів

Трактування автора	Коментар
Потенціал – сукупність наявних засобів, можливостей у якій-небудь області	Автори використовують узагальнений підхід до визначення сутності поняття, що зумовлює не повне врахування існуючих ресурсів
Економічний потенціал – взаємозв'язок виробничих відносин, що виникають між окремими працівниками, трудовими колективами, а також управлінським апаратом підприємства з приводу повного використання їхніх здібностей зі створення матеріальних благ і послуг.	У даному визначенні в основному акцентується увага на трудових ресурсах. Однак можливості підприємства визначаються не лише ними
Потенціал підприємства – сукупність природних умов і ресурсів, можливостей, запасів і цінностей, що можуть бути використані для досягнення певних цілей.	Таке трактування визначає необхідність розмежування понять „запаси” і „цінності”, а також неможливість їх віднесення до ресурсів підприємства
Підприємницький потенціал – сукупність ресурсів (трудових, матеріальних, технічних, фінансових, інноваційних і т. п.), навичок і можливостей керівників, спеціалістів та інших категорій персоналу щодо виробництва товарів, здійснення послуг (робіт), отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення сталого функціонування та розвитку підприємства	В даному визначенні чітко окреслений економічний зміст поняття «потенціал» на основі обґрунтованих його складових, однак автором акцентується увага лише на можливостях трудових ресурсів
Потенціал – наявні в економічного суб'єкта ресурси, їх оптимальна структура та вміння раціонально використати їх для досягнення поставленої мети	Представлене тлумачення чітко розкриває вплив оптимальної структури ресурсів підприємства на можливості підприємства, однак не визначається доцільність існування між ними взаємозв'язку
Потенціал підприємства – можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів.	У визначенні акцентується увага на тому, що досягнення цілей можливе за наявності не тільки ресурсів, але й уміння їх мобілізувати у ході здійснення бізнес-процесів
Потенціал – це сукупність економічних ресурсів і виробничих можливостей фірми, які можуть бути використані для досягнення цілей фірми	Представлене визначення детально розкриває економічну сутність потенціалу, однак в ньому не враховано вміння їх раціонально мобілізувати
Потенціал – як економічна категорія, становить наявні можливості, ресурси, запаси, засоби, що можуть бути використані для досягнення, здійснення будь-чого.	Представлене визначення відображає потенціал як можливості досягти поставлені цілі на основі наявних ресурсів. Однак виникають суперечності щодо понять „ресурси”, „запаси”, „засоби”, оскільки запаси і засоби є складовою ресурсів підприємства

<p>Потенціал підприємства – це можливості системи ресурсів і компетенцій підприємства створювати результат для зацікавлених осіб за допомогою реалізації бізнес-процесів.</p>	<p>Автор акцентує увагу на необхідності існування тісних взаємозв'язків між можливостями і компетенціями підприємства (здібностями мобілізувати ресурси)</p>
---	--

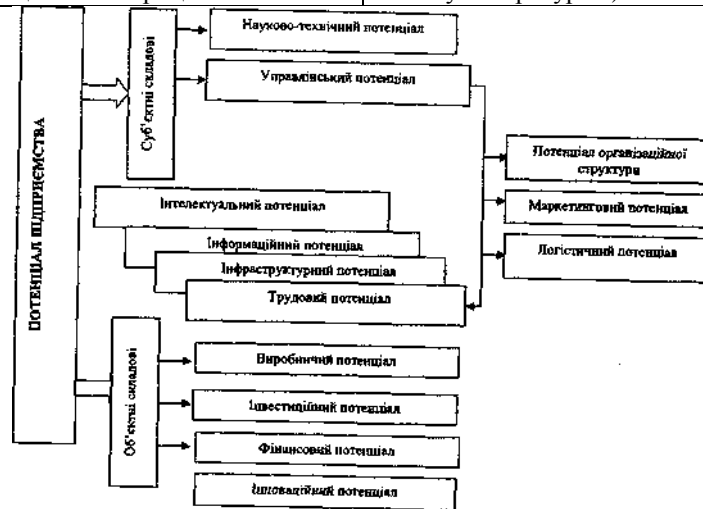

Рис. 1. Функціональна структура потенціалу підприємства

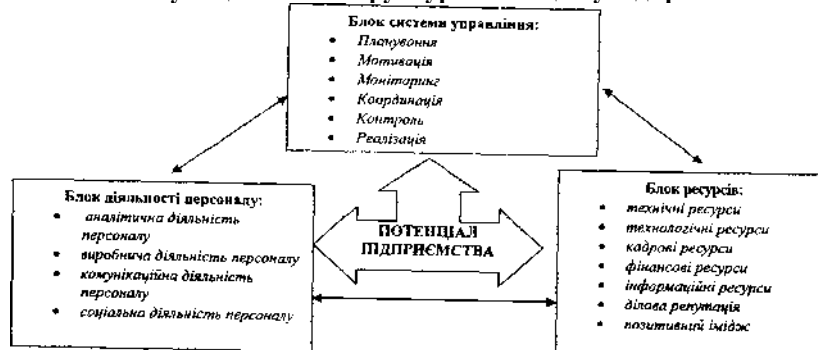

Рис. 2. Блочно-модульна структура потенціалу підприємства

Узагальнюючи проведені дослідження, доцільно сформулювати такі висновки: 1) потенціал підприємства формується під впливом як наявних ресурсів і можливостей, так і компетенцій та існуючих обмежень; 2) види потенціалів підприємства слід класифікувати на основі врахування специфіки діяльності підприємства; 3) складові потенціалу мають повною мірою виконувати поставлені завдання та забезпечувати досягнення цілей підприємства;

Список використаних джерел:

1. Азрилян А. Н. Большой экономический словарь под ред. – М.: Институт новой экономики. 1998.
2. Борисов А.Б. Большой экономический словарь.-М.: Книжный мир, 2003.
3. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т.3 /Ред. кол.: С. В. Мочерний та ін. – К.: Видавничий дім "Академія", 2000.
4. Епифанов А. А., Козьменко С. Н. Менеджмент для магистров: учебное пособие. – Сумы: ИТД "Университетская книга", 2003-
5. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навчальний посібник. – Київ: Центр навчальної літератури, 2005. – 352 с.
6. Петрович Й.М. Економіка виробничого підприємництва: навчальний посібник. – К.: Знання – 2002. с. 188
7. Репіна І. М. Підприємницький потенціал: методологія оцінки та управління //Вісник Української Академії державного управління при Президенті України. – 1998. – №2. – с. 262-271
8. Самоукин А.И. Потенциал нематериального производства,-М.: Знание, 1991.
9. Спиринов В. С. Анализ экономического потенциала предприятия. – М.: Финансы и статистика. – 1994.
10. Томпсон А. А., Стрикленд А. Дж. Стратегический менеджмент: концепции и ситуации для анализа: пер. с англ. – М.: Изд. дом "Вильямс", 2002.
11. Федонін О. С, Репіна І. М., Олексюк О. І. Потенціал підприємства: формування та оцінка: Навч.

Annotation. The analysis of economic essence of concept "potential of the enterprise" is presented, its components, features of formation at the domestic enterprises are characterized.

Key words: potential, components of potential, optimum structure of resources, tire competence.

УДК 334.02

Ю.М. Лопатинський, д.е.н., доцент Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

КОМПОНЕНТИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглядаються окремі інституціональні компоненти розвитку українських підприємств. Зазначений вплив на ефективне функціонування підприємств інституціонального поля, державного регулювання, а також внутрішньогосподарських взаємин (корпоративної культури).

Ключові слова: підприємство, інститути, фактори розвитку.

Становлення національного господарства на ринкових засадах супроводжується короткостроковими коливаннями позитивної та від'ємної динаміки цивілізаційного прогресу. Це зумовлено, насамперед, відсутністю сталості, мінливістю соціально-економічного й політичного поля, які виступають інституціональним фоном підприємницької діяльності. Сфера вітчизняного бізнесу та його центральна ланка – підприємства – не тільки миттєво реагують на найменші сигнали, а діють за принципами раціональних і адаптивних очікувань. Це визначає завдання даного дослідження як окреслення окремих інституціональних компонент розвитку вітчизняних підприємств.

Зауважимо, що процес інституціональних перетворень національної економічної системи не є кінцевою метою ринкових реформ, а має розглядатися як засіб досягнення вищого рівня суспільного виробництва та доходів його суб'єктів (підприємств та їхніх працівників, підприємців), поліпшення забезпечення населення продуктами харчування й промисловими товарами вітчизняного виробництва, гарантованого рівня соціального забезпечення громадян, розвитку територій та ін.

Під "розвитком", як правило, розуміють зростання економічних параметрів, хоча з погляду теорії систем "розвиток" означає лише якісну зміну параметрів системи, не обов'язково у бік зростання. Підтвердженням є висловлювання Й. Шумпетера, що під розвитком належить розуміти такі зміни в економіці, які породжують якісно нові явища. Звичайне економічне зростання, формою прояву якого є збільшення лише кількісних показників, ще не означає розвитку. Останній передбачає зміну траєкторії економічного кругообігу, перехід господарства від одного центру тяжіння до іншого [1, с. 157]. Тож законотвірним залишається трактування економічного зростання, яке розпочалося в Україні з 2000 р.

Для обґрунтування стратегічних напрямів розвитку вітчизняних підприємств потрібно визначити, які чинники зумовили зростання 2000-2007 років. Чи це наслідок проваджуваної інституціональної трансформації та яка її частка в сукупному впливі? Мусимо враховувати, що на приріст обсягів національного виробництва впливали інші фактори: загальна макроекономічна стабілізація; посилення рівня державного регулювання; зростання доходів громадян і – як наслідок – сукупного попиту на продукцію підприємств та ін. До того ж, коливання рівня виробництва відбувається під впливом екзогенних факторів: світової кон'юнктури, умов експорту та митного регулювання з боку приймаючих країн, природнокліматичної ситуації (для частини залежних національних секторів) тощо.

Звичайно, не варто вважати розвитком збільшення обсягів виробництва, яке відбувається при існуючих технологіях і техніці, економічних відносинах, секторальних і галузевих пропорціях. Вихід на новий якісний рівень пов'язується з інтенсифікацією виробництва, тоді як його нарощування на старій базі (матеріально-технічній, організаційній тощо) – з екстенсивним характером відтворення, що, здебільшого, має місце на сьогодні у вітчизняному виробництві. Багато вчених говорять про імперативи інноваційного розвитку [див.: 2] національної економіки.

Основна суперечність трансформування національної економіки пов'язана, на нашу думку, з інерційністю розвитку соціально-економічних інститутів, що не було враховано як при виборі теоретичної бази ринкових реформ, так і у практиці перших років інституціональних змін. До того ж, суперечливість економічних реформ викликає неоднозначні оцінки та пропозиції щодо можливих шляхів подальших перетворень.

Ведучи мову про чинники розвитку, мусимо враховувати, що економіка функціонує за об'єктивними законами, проте не варто применшувати роль суб'єктивних факторів. Перспективна модель національного господарства формуватиметься під дією рушійних сил економічного та соціального прогресу, з урахуванням мотивацій і стимулів, сукупність яких має призвести до якісних змін у трансформаційному процесі й до подальшого розвитку виробництва. Вирішальну роль при цьому відіграватиме становлення системи економічних відносин.